

ΕΜΑΝΟΥΕΛ ΜΑΚΡΟΝ

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Ο αγώνας μας για τη Γαλλία

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: RÉVOLUTION

Από τις Εκδόσεις ΧΟ, Παρίσι 2016

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Επανάσταση – Ο αγώνας μας για τη Γαλλία**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Emmanuel Macron

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Γιώργος Παπαδόπουλος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Κατερίνα Δουρίδα

ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Δημήτρης Χαροκόπος

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© ΧΟ Éditions, 2016

All rights reserved.

© Φωτογραφίας εξωφύλλου: Christian Liewig/Corbis via Getty Images

© Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2017, 3.000 αντίτυπα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-2331-9

Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-2332-6

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτίου.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΕΜΑΝΟΥΕΛ ΜΑΚΡΟΝ

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Ο αγώνας μας για τη Γαλλία

Μετάφραση: Γιώργος Παπαδόπουλος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΕΙΜΑΙ	13
2. ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΠΙΣΤΕΥΩ	35
3. ΠΟΙΟΙ ΕΙΜΑΣΤΕ.....	45
4. Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ	55
5. Η ΓΑΛΛΙΑ ΠΟΥ ΘΕΛΟΥΜΕ.....	67
6. ΕΠΕΝΔΥΟΝΤΑΣ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΜΑΣ	77
7. ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ ΚΑΙ ΣΩΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΠΛΑΝΗΤΗ.....	93
8. ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ.....	105
9. ΓΙΑ ΝΑ ΜΠΟΡΕΙ Ο ΚΑΘΕΝΑΣ ΝΑ ΖΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ	117
10. ΚΑΝΟΝΤΑΣ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΓΙΑ ΟΣΟΥΣ ΕΧΟΥΝ ΛΙΓΟΤΕΡΑ	131
11. ΣΥΜΦΙΛΙΩΝΟΝΤΑΣ ΤΗ ΓΑΛΛΙΑ	149
12. ΕΠΙΘΥΜΩΝΤΑΣ ΤΗ ΓΑΛΛΙΑ	163
13. ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΓΑΛΛΟΥΣ	177
14. ΕΞΟΥΣΙΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟ ΜΑΣ ...	189
15. ΕΠΑΝΙΔΡΥΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ	211
16. ΔΙΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ ΣΕ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΠΡΑΤΤΟΥΝ.....	231

Η αντιμετώπιση της πραγματικότητας του κόσμου θα μας κάνει να ξαναβρούμε την ελπίδα.

Ορισμένοι σκέφτονται πως η χώρα μας παρακμάζει, πως τα χειρότερα έρχονται, πως ο πολιτισμός μας φθίνει. Πως η αναδίπλωση ή ο εμφύλιος πόλεμος είναι ο μοναδικός μας ορίζοντας. Πως για να προστατευτούμε από τους μεγάλους μετασχηματισμούς του κόσμου, πρέπει να πάμε πίσω στον χρόνο και να εφαρμόσουμε τις συνταγές του περασμένου αιώνα.

Ορισμένοι άλλοι φαντάζονται πως η Γαλλία μπορεί να συνεχίσει να εκπίπτει σταδιακά. Πως το παιχνίδι της πολιτικής εναλλαγής θα αρκέσει ώστε να μας δώσει το περιθώριο να αναπνεύσουμε. Μετά την Αριστερά, η Δεξιά. Τα ίδια πρόσωπα, οι ίδιοι άνθρωποι εδώ και χρόνια.

Είμαι πεπεισμένος πως τόσο οι μεν όσο και οι δε σφάλουν. Είναι τα μοντέλα τους, οι συνταγές τους που έχουν απλώς αποτύχει. Η χώρα στο σύνολό της δεν έχει αποτύχει. Η χώρα το γνωρίζει αυτό κάπως συγκεχυμένα, το διαισθάνεται. Σ' αυτό ακριβώς οφείλεται το «διαζύγιο» ανάμεσα στον λαό και στους κυβερνώντες.

Είμαι πεπεισμένος πως η χώρα μας διαθέτει τη δύναμη, τις λύσεις, την επιθυμία να προχωρήσει. Διαθέτει την Ιστορία και τον λαό για να το πραγματοποιήσει.

Έχουμε εισέλθει σε μια καινούργια εποχή. Η παγκοσμιοποίηση, η ψηφιοποίηση, οι αυξανόμενες ανισότητες, ο κλιματικός κίνδυνος, οι γεωπολιτικές διαμάχες και η τρομοκρατία, η αποδιάρθρωση της Ευρώπης, η δημοκρατική κρίση των δυτικών κοινωνιών, η αμφιβολία που εγκαθίσταται

στην καρδιά των κοινωνιών μας: όλα αυτά είναι τα συμπτώματα ενός κόσμου σε πλήρη αναταραχή.

Σε αυτό τον μεγάλο μετασχηματισμό δεν μπορούμε να απαντήσουμε με τους ίδιους ανθρώπους, με τις ίδιες ιδέες. Ακόμα και αν μπορούσαμε να φανταστούμε πως ένα πισωγύρισμα θα ήταν εφικτό. Ακόμα και αν σκεφτόμασταν απλώς να διορθώσουμε ή να τροποποιήσουμε τους οργανισμούς μας και το δικό μας «μοντέλο», όπως ορισμένοι αρέσκονται να το αποκαλούν, ενώ κανείς, ούτε και εμείς οι ίδιοι κατά βάθος, δεν επιθυμεί πλέον να εμπνέεται απ' αυτό.

Ούτε και μπορούμε βέβαια πλέον να ζητάμε από τους Γάλλους να κάνουν προσπάθειες χωρίς τέλος, υποσχόμενοι την έξοδο από μια κρίση που δεν είναι μεμονωμένη. Η αδράνεια, η απιστία, ακόμα και η αηδία που παρατηρείται στις μέρες μας στη Γαλλία οφείλεται σε αυτήν ακριβώς τη συμπεριφορά, που επαναλαμβάνεται αδιάκοπα εδώ και τριάντα χρόνια από τους κυβερνώντες μας.

Οφείλουμε να κοιτάξουμε την αλήθεια κατά πρόσωπο, να αναμετρηθούμε με τους μεγάλους μετασχηματισμούς που βρίσκονται σε εξέλιξη. Να ορίσουμε το πού οφείλουμε να πάμε και μέσα από ποια μονοπάτια. Να εξετάσουμε τον χρόνο που το ταξίδι αυτό θα χρειαστεί. Διότι όλα αυτά δε θα γίνουν μέσα σε μια μέρα.

Οι Γάλλοι συνειδητοποιούν τις νέες απαιτήσεις των καιρών περισσότερο από τους κυβερνώντες τους. Είναι λιγότερο κομφορμιστές, λιγότερο προσκολλημένοι σε εκείνες τις προειλημμένες ιδέες που υπόσχονται την πνευματική ασφάλεια μιας πολιτικής ζωής.

Πρέπει όλοι να εγκαταλείψουμε τις συνήθειές μας. Το Κράτος, οι πολιτικοί ιθύνοντες, οι υψηλοί αξιωματούχοι, οι οικονομικοί διευθύνοντες, τα συνδικάτα, τα ενδιαμέσως σώματα. Είναι στη δική μας ευθύνη και θα ήταν σφάλμα να υπα-

ναχωρήσουμε ή ακόμα και να επαναπαντούμε στο υπάρχον status quo.

Είμαστε συνηθισμένοι σε έναν κόσμο που μας προκαλεί ανησυχία. Που κατά βάθος δε θέλουμε να τον υποδειξουμε ή να τον κοιτάξουμε κατά πρόσωπο. Κατ' επέκταση παραπονιόμαστε, γκρινιάζουμε. Τα δράματα συσσωρεύονται. Η απελπισία επίσης. Ο φόβος εγκαθίσταται. Τα αποδιώχνουμε. Επιθυμούμε την αλλαγή, χωρίς πραγματικά να την επιθυμούμε.

Αν θέλουμε να προχωρήσουμε, να κάνουμε τη χώρα μας να επιτύχει και να δημιουργήσει την ευμάρεια του 21ου αιώνα πάνω στο συνεχιζόμενο νήμα της Ιστορίας μας, πρέπει να δράσουμε. Διότι η λύση είναι μέσα μας. Δεν εξαρτάται από καμιά λίστα προτάσεων που ποτέ δε θα υλοποιηθούν. Δεν μπορεί να αναδυθεί από την οικοδόμηση τραπεζικών συμβιβασμών. Θα πραγματοποιηθεί χάρη σε λύσεις διαφορετικές, που προϋποθέτουν μια βαθιά δημοκρατική επανάσταση. Θα χρειαστεί χρόνος. Εξαρτάται από την ενότητά μας, το θάρρος μας, την κοινή μας βούληση.

Σε αυτή τη δημοκρατική επανάσταση πιστεύω. Μια επανάσταση που, τόσο στη Γαλλία όσο και στην Ευρώπη, θα διεξαγάγουμε εμείς οι ίδιοι, μια δική μας επανάσταση, μια επανάσταση που θα κάνουμε αντί να υποστούμε.

Αυτήν ακριβώς τη δημοκρατική επανάσταση επιχειρώ να περιγράψω στις σελίδες που ακολουθούν. Δε θα βρει κανείς κάποιο πρόγραμμα και καμιά από εκείνες τις χιλιάδες προτάσεις που κάνουν την πολιτική ζωή μας να μοιάζει με κατάλογο διαψευσμένων ελπίδων. Θα βρει περισσότερο ένα όραμα, ένα αφήγημα, μια βούληση.

Οι Γάλλοι έχουν μια βούληση που συχνά οι κυβερνώντες τους παραμελούν. Αυτή τη βούληση θέλω να υπηρετήσω. Διότι

δεν επιθυμώ τίποτε άλλο από το να είμαι χρήσιμος στη χώρα μου. Γι' αυτό και αποφάσισα να είμαι υποψήφιος στις προεδρικές εκλογές της Γαλλικής Δημοκρατίας.

Αντιλαμβάνομαι πλήρως τις απαιτήσεις που συνεπάγεται αυτή η θέση. Γνωρίζω την κρισιμότητα της εποχής μας. Καμιά άλλη επιλογή όμως δε φαντάζει περισσότερο τιμητική, καμιά άλλη επιλογή δεν εναρμονίζεται καλύτερα με την επιθυμία μας, την επιθυμία μιας Γαλλίας για ανοικοδόμηση· μέσα από αυτήν ακριβώς τη δράση μπορούμε να αντλήσουμε την ενεργητικότητά μας και την υπερηφάνειά μας. Ενεργητικότητα και υπερηφάνεια για μια Γαλλία που επιχειρεί, για μια Γαλλία φιλόδοξη.

Είμαι βαθύτατα πεπεισμένος πως ο 21ος αιώνας, στον οποίο επιτέλους εισερχόμαστε, είναι γεμάτος με υποσχέσεις και με αλλαγές που μπορούν να μας καταστήσουν περισσότερο ευτυχισμένους.

Αυτό ακριβώς σας προτείνω.

Θα είναι η δική μας μάχη για τη Γαλλία και δε γνωρίζω καμιά άλλη μάχη ομορφότερη.

ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΕΙΜΑΙ

Τη στιγμή που ρίχνομαι σε αυτή την περιπέτεια, οφείλω να σας πω από πού έρχομαι και τι πιστεύω. Η δημόσια ζωή δεν επιτρέπει εύκολα σε κάποιον να εκφραστεί πραγματικά. Είμαι τριάντα οχτώ χρόνων. Τίποτα δε με προόριζε για τα αξιώματα που κατέλαβα ή για την πολιτική στράτευση που ασπάζομαι σήμερα. Δε θα μπορούσα πραγματικά να εξηγήσω αυτή τη διαδρομή. Βλέπω απλώς το αποτέλεσμα, που κατά βάθος ποτέ δεν επιτυγχάνεται πλήρως, μιας στράτευσης αρκετά παλιάς, μιας προαίρεσης δίχως όμοιο, για την ελευθερία καθώς, βέβαια, και κάποιας τύχης.

Γεννήθηκα τον Δεκέμβρη του 1977 στην Αμιέν, πρωτεύουσα του Πικαρντί, σε μια οικογένεια νοσοκομειακών γιατρών. Η οικογένεια αυτή είχε εισέλθει πρόσφατα στην αστική τάξη, ανερχόμενη, όπως λέγανε κάποτε, με την εργασία και το ταλέντο. Οι παππούδες μου ήταν μια δασκάλα, ένας σιδηροδρομικός υπάλληλος, μια κοινωνική λειτουργός και ένας μηχανικός γεφυρών και οδοστρωμάτων. Όλοι προέρχονταν από χαμηλά κοινωνικά στρώματα. Η ιστορία της οικογένειάς μου είναι η ιστορία μιας δημοκρατικής ανόδου στη γαλλική επαρχία, ανάμεσα στο Οτ-Πιρενέ και το Πικαρντί. Αυτή η άνοδος περνούσε μέσα από τη γνώση και πιο συγκεκριμένα, για την τελευταία γενιά, μέσα από την ιατρική. Για τους παππούδες μου αυτή ήταν η βασιλική οδός και εκεί ήθελαν να στρέψουν τα παιδιά τους. Οι γονείς μου και σήμερα ο αδελφός

μου και η αδελφή μου έγιναν συνεπώς γιατροί. Είμαι ο μό-
νος που δεν ακολούθησε αυτό το μονοπάτι. Σε καμιά περί-
πτωση από αποστοροφή προς την ιατρική διότι πάντοτε εκτι-
μούσα ιδιαιτέρως τις επιστήμες.

Αλλά κατά την καθοριστική στιγμή που επιλέγει κάποιος
τι θα κάνει στη ζωή του, εγώ θέλησα τον δικό μου κόσμο και
την αποκλειστικά δική μου περιπέτεια. Όσο μπορώ να θυ-
μάμαι, είχα πάντοτε αυτή την επιθυμία: να διαλέξω ο ίδιος
τη ζωή μου. Είχα την τύχη να έχω γονείς που, αν με ενθάρρυναν να εργαστώ, ήταν επειδή έβλεπαν την εκπαίδευση ως μα-
θητεία της ελευθερίας. Τίποτα δε μου επέβαλαν. Μου επέτρε-
ψαν να γίνω αυτός που έπρεπε να είμαι.

Επέλεξα συνεπώς τη ζωή μου σαν να ανακάλυπτα σε κά-
θε αναβαθμό μια βεβαιότητα. Τα πράγματα δεν ήταν πάντα
εύκολα, αλλά ήταν απλά. Χρειάστηκε να εργαστώ πολύ, αλλά
μου άρεσε. Είχα ορισμένες αποτυχίες, ενίοτε βαριές, αλλά
δεν ξεστράτισα γιατί είχα διαλέξει ο ίδιος αυτό τον δρόμο.
Ήταν κατά τη διάρκεια αυτών των χρόνων της μαθητείας
που σφυρηλατήθηκε μέσα μου η πεποίθηση ότι δεν υπάρχει
τίποτα σημαντικότερο από την αυτοδιάθεση, την προσήλω-
ση σε ένα σχέδιο καθορισμένο, την πραγμάτωση του ταλέ-
ντου του καθενός, όποιο κι αν είναι αυτό. Αυτή η πεποίθη-
ση στην πορεία καθόρισε την πολιτική μου στράτευση, κα-
θιστώντας με ευαίσθητο στην αδικία μιας κοινωνίας διατα-
γών, στάτους, καστών, κοινωνικής περιφρόνησης, όπου όλα
συνωμοτούν –και με τι αποτέλεσμα!– για την παρεμπόδιση
της προσωπικής ανάπτυξης.

Η γιαγιά μου με έμαθε να εργάζομαι. Από την ηλικία των πέ-
ντε χρόνων, μόλις το σχολείο τελείωνε, περνούσα πλάι της
πολλές ώρες μαθαίνοντας γραμματική, ιστορία, γεωγραφία...

Και να διαβάζω. Πέρασα ολόκληρες μέρες να διαβάζω δυνατά πλάι της. Μολιέρο, Ρακίνα, Ζορζ Ντιαμέλ, συγγραφέα κάπως λησμονημένο αλλά που εκείνη αγαπούσε, Μοριάκ και Τζιονό. Μοιραζόταν με τους γονείς μου την αγάπη για τη μάθηση και η παιδική μου ηλικία μετριόταν με την αγωνιώδη αναμονή της επιστροφής μου από κάθε διαγώνισμα.

Αυτή ήταν η πολυτέλειά μου και ήταν ανεκτίμητη. Είχα μια οικογένεια που ανησυχούσε για μένα, για την οποία ενίστε τίποτε άλλο δε μετρούσε περισσότερο από αυτό το διαγώνισμα, αυτό το παιδικό γραπτό, και που εξέφραζε την έγνοια με εκείνα τα λόγια που τραγουδά ο Λεό Φερέ σε ένα τραγούδι και που δεν έχουν πάψει να με συγκινούν: «Μην αργήσεις να γυρίσεις, πρόσεξε μην κρυώσεις».

Αυτά τα λόγια νανούρισαν την παιδική μου ηλικία και περικλείουν κατά ένα μέρος αυτό που είναι το πιο σημαντικό απ' όλα: την τρυφερότητα, την εμπιστοσύνη, την επιθυμία της επιτυχίας. Πολλοί άνθρωποι δεν είχαν αυτή την τύχη που είχα εγώ. Ό,τι κάνει ο καθένας στη συνέχεια είναι ασφαλώς μια άλλη ιστορία. Αλλά κι έτσι ακόμα, δεν μπορώ σήμερα να μη συλλογίζομαι το δημοκρατικό σχολείο δίχως να θυμηθώ αυτή την οικογένεια της οποίας οι αξίες ήταν τόσο βαθιά ευθυγραμμισμένες με τη διδασκαλία των δασκάλων του, ούτε αυτούς τους δασκάλους οι οποίοι θεωρούσαν τιμή τους να υπερβαίνουν όλες τις ελλείψεις ώστε να καθοδηγήσουν τους μαθητές τους προς το καλύτερο. Γι' αυτή την τάση, αυτή την επιθυμία, αυτή την αγάπη λίγες χώρες είναι ικανές και εμείς οφείλουμε σε κάθε γενιά να προσέχουμε ώστε η φλόγα αυτή να μη σβήσει.

Έτσι πέρασα την παιδική μου ηλικία μέσα στα βιβλία, κάπως έξω από τον κόσμο. Ήταν μια ζωή ασάλευτη σε μια πόλη της γαλλικής επαρχίας: μια ευτυχισμένη ζωή, αφοσιωμένη στην ανάγνωση και τη γραφή. Ζούσα σε μεγάλο βαθμό μέσω των

κειμένων και μέσω των λέξεων. Τα πράγματα αποκτούσαν βαρύτητα όταν περιγράφονταν και ενίοτε προσλάμβαναν μια πραγματικότητα πιο πραγματική από την ίδια την πραγματικότητα. Το μυστικό, ενδόμυχο μάθημα της λογοτεχνίας έπαιρνε το πάνω χέρι στα φαινόμενα, προσέδιδε στον κόσμο όλο το βάθος του, που συνήθως κατά την καθημερινή ζωή δεν κάνουμε τίποτε άλλο από το να το ψηλαφίζουμε. Η πραγματική ζωή δεν είναι απύσχα όταν διαβάζουμε. Δεν ταξιδεύα λοιπόν μόνο εντός του πνεύματος. Γνώριζα τη φύση, τα άνθη και τα δέντρα μέσα από το ύφος των συγγραφέων και ακόμα περισσότερο από την έλξη που μου προκαλούσαν. Έμαθα από την Κολέτ τι είναι μια γάτα ή ένα λουλούδι και από τον Τζιονό τον παγωμένο άνεμο της Προβηγκίας και την ειλικρίνεια των χαρακτήρων. Ο Ζιντ και ο Κοκτό υπήρξαν οι αναντικατάστατοι σύντροφοί μου. Ζούσα σε έναν ευτυχή εγκλεισμό μαζί με τους γονείς μου, τον αδελφό και την αδελφή μου και τους παππούδες μου.

Για τους γονείς μου οι σπουδές ήταν απαραίτητες. Με περιέβαλλαν πάντοτε με αυτή την εξαιρετική προσοχή, αφήνοντάς με να κάνω τις επιλογές μου και να οικοδομήσω την ελευθερία μου.

Για τη γιαγιά μου, η λογοτεχνία, η φιλοσοφία και οι μεγάλοι συγγραφείς ήταν κάτι περισσότερο από τα πάντα. Οι σπουδές της είχαν επιτρέψει να αλλάξει τη ζωή της. Είχε γεννηθεί σε μια ταπεινή οικογένεια του Μπανιέρ-Ντε-Μπιγκόρ, από πατέρα σταθμάρχη και μητέρα οικιακή βοηθό. Ήταν το μοναδικό παιδί της οικογένειας που συνέχισε τις σπουδές του μετά το απολυτήριο, όταν η αδελφή της και ο αδελφός της εισήλθαν στον κόσμο της εργασίας. Η μητέρα της δεν ήξερε να διαβάσει. Ο πατέρας της διάβαζε μεν αλλά δίχως να αντιλαμβάνεται τις διαφορετικές έννοιες. Μου διηγούνταν ένα περιστατικό από τα μαθητικά της χρόνια: επιστρέφοντας στο σπίτι με τον έλεγχο της πέμπτης τάξης όπου ο καθηγητής σημείωνε

πως ήταν «καλή μαθήτριά από κάθε άποψη», ο πατέρας της νόμιζε ότι την κατηγορούσαν πως ήταν ελαφρών ηθών και τη χαστούκισε. Έπειτα, στην τελευταία τάξη είχε έναν καθηγητή φιλοσοφίας που κατόρθωσε να την ξεχωρίσει. Την ώθησε να συνεχίσει τις φιλολογικές σπουδές της δι' αλληλογραφίας για να καταλήξει λίγα χρόνια μετά τον πόλεμο να πάρει το πτυχίο της, που της επέτρεπε να διδάξει στη Νεβέρ, φέρνοντας μαζί της τη μητέρα της, η οποία ήταν αυτό που λέμε σήμερα μια «ταλαιπωρημένη γυναίκα», και την οποία δεν εγκατέλειψε μέχρι το τέλος.

Η γιαγιά μου ήταν δασκάλα και θα ήθελα γράφοντας αυτές τις γραμμές να απαλλάξω αυτή τη λέξη από τη γραφειοκρατική της σκόνη και να της αποδώσω τη λάμψη ενός ζωντανού πάθους, βιωμένου με αξιοθαύμαστη αφοσίωση και υπομονή. Θυμάμαι τα γράμματα των παλιών μαθητριάων της, τις επισκέψεις τους. Τους είχε δείξει τον δρόμο απ' τον οποίο περνάμε από τη γνώση στην ελευθερία. Δεν ήταν άλλωστε ένας δρόμος στρωμένος με αγνάθια: μετά τα μαθήματα πίνανε ζεστή σοκολάτα ακούγοντας Σοπέν και ανακαλύπτοντας τον Ζιρουντού. Η γιαγιά μου προερχόταν από το ίδιο περιβάλλον με τις μαθήτριάς της, που ήταν όλες κόρες τεχνιτών ή γεωργών του Πικαρντί. Τις καθοδηγούσε μέσα από εκείνα τα στάδια που είχε και η ίδια γνωρίζει και τους άνοιγε την πόρτα της γνώσης, του ωραίου, ίσως και του αιώνιου.

Την εποχή εκείνη υπήρχαν πολλές προκαταλήψεις που έπρεπε να αντιπαλέψει κανείς μέσα στις οικογένειες. Τίποτα δεν την αποθάρρυνε, διότι η ιδιοσυγκρασία της ήταν αισιόδοξη, το δίχως άλλο, αλλά κυρίως διότι γνώριζε, επειδή το είχε ζήσει και η ίδια, ότι αυτό που ήθελε να μεταδώσει ήταν το καλύτερο αυτού που ονομάζουμε πολιτισμός και ότι ήταν θέμα της συλλογικής μας τιμής να μην ανεχτούμε να τον στερηθούν τα κορίτσια.

Υπήρξα ίσως ο στερνός μαθητής της. Και σήμερα, που εκείνη δεν υπάρχει πια, δεν περνά ούτε μέρα που να μην τη σκεφτώ ή να μην αναζητήσω το βλέμμα της. Όχι πως ψάχνω να βρω την επιδοκιμασία που εκείνη δεν μπορεί πια να μου προσφέρει, αλλά γιατί θα μου άρεσε, στη δουλειά που έχω να κάνω, να φανώ αντάξιός του διδάγματός της. Τη σκέφτηκα συχνά αυτά τα τελευταία χρόνια με αφορμή τις νέες μου-σουλμάνες με τη μαντίλα στα σχολεία και στα πανεπιστήμια. Μου φαίνεται πως θα θρηνούσε την καταπίεση του σκοταδισμού, που εμποδίζει αυτές τις κοπέλες να έχουν πρόσβαση στην αληθινή γνώση, εκείνη τη γνώση που είναι ελεύθερη και προσωπική. Αλλά ακριβώς επειδή αφιέρωσε τη ζωή της στην εκπαίδευση των κοριτσιών και μπόρεσε να εκτιμήσει πόσο αυτή δεν είναι αυτονόητη, ακόμα και σε μια χώρα σαν τη δική μας, πιστεύω πως θα είχε αποδοκιμάσει το γεγονός ότι δε βρήκαμε τίποτα καλύτερο να κάνουμε από την απαγόρευση, τη σύγκρουση, όλη αυτή την εχθρότητα που είναι από τη φύση της ενάντια σε ό,τι θα έπρεπε να διαβλέπουμε. Σε αυτό τον τομέα, δεν κάνουμε τίποτα καλό χωρίς αγάπη.

Και εγώ είχα αυτή την τύχη. Θυμάμαι το πρόσωπό της. Τη φωνή της. Θυμάμαι τις αναμνήσεις της. Την ελευθερία της. Τις απαιτήσεις της. Εκείνα τα πρωινά που από νωρίς πήγαινα να τη συναντήσω στο δωμάτιό της και όπου εκείνη διηγούνταν περιστατικά από τον πόλεμο και τις φιλίες της. Ως παιδί, ξανάπιανα το νήμα της συζήτησης από εκεί που είχε διακοπεί και ταξίδευα στη ζωή της με τον ίδιο τρόπο που συνεχίζει κανείς ένα μυθιστόρημα. Και τη μυρουδιά του καφέ που εκείνη πήγαινε καμιά φορά να ετοιμάσει στη μέση της νύχτας. Και τη μισάνοιχτη πόρτα του δωματίου μου από τις επτά η ώρα το πρωί, όταν εγώ καμιά φορά δεν πήγαινα να τη βρω, κι εκείνη φώναζε με προσποιητή ανησυχία: «Κοιμάσαι ακόμα;» Και όλα όσα δε θέλω να καταγράψω και τα οποία μας δένουν για πάντα.

Με τους γονείς μου οι συζητήσεις περιστρέφονταν επίσης γύρω από τα βιβλία. Κοντά τους μου έγινε η αποκάλυψη μιας άλλης γραμματείας, διαφορετικής, περισσότερο φιλοσοφικής και σύγχρονης. Οι ιατρικές συζητήσεις επίσης ήταν πολύ συχνές, κατά τη διάρκεια των οποίων, για ώρες, η νοσοκομειακή ζωή, η εξέλιξη των πρακτικών και των ερευνών αποτελούσαν το αντικείμενο αδιάκοπων πολεμικών. Κάποια χρόνια αργότερα, ο αδερφός μου Λοράν, που έγινε καρδιολόγος, και η αδελφή μου Εστέλ, που έγινε νεφρολόγος, θα έπαιρναν τη σκυτάλη των συζητήσεων αυτών.

Κατά βάθος, εκείνα τα χρόνια, διδάχτηκα την προσπάθεια, την επιθυμία της γνώσης με σκοπό την αναζήτηση της ελευθερίας. Αν αργότερα ανακάλυψα τη χαρά της πυρετώδους δραστηριότητας και τις ευθύνες, γνωρίζω πολύ καλά αυτή την ασάλευτη ζωή, μακριά από την οχλαγωγία των ανθρώπων. Είναι οι ρίζες που με προστατεύουν. Και που, θαρρώ, οδηγούν στη σοφία.

Δεν είχα τότε παρά δύο ορίζοντες: το πιάνο και το θέατρο. Το πιάνο ήταν ένα πάθος των παιδικών μου χρόνων και δε με εγκατέλειψε ποτέ.

Το θέατρο το ανακάλυψα στην εφηβεία. Ήταν σαν αποκάλυψη. Το να λέω από σκηνής εκείνα που τόσες και τόσες φορές είχα διαβάσει με τη γιαγιά μου, το να ακούω τους άλλους να παίζουν, να δημιουργούμε μαζί μια στιγμή που παίρνει σάρκα και οστά, που προκαλεί το γέλιο, που συγκινεί ήταν κάτι το πρωτόγνωρο.

Και έτσι στο Λύκειο, χάρη στο θέατρο, συνάντησα την Μπριζίτ. Τα πράγματα πήραν τον δρόμο τους από κρυφά μονοπάτια και ερωτεύτηκα, ιδίως χάρη σε μια διανοητική συνοχή, που μέρα με τη μέρα μετεξελίχθηκε σε αισθητηριακή

εγγύτητα. Και στη συνέχεια, χωρίς την παραμικρή προσπάθεια, σε ένα πάθος που διαρκεί ακόμα.

Κάθε Παρασκευή συναντιόμασταν και γράφαμε μαζί για πολλές ώρες ένα θεατρικό έργο. Αυτό κράτησε για μήνες. Μόλις το έργο γράφτηκε, αποφασίσαμε να το σκηνοθετήσουμε. Μιλούσαμε για τα πάντα. Η συγγραφή μετατράπηκε σε πρόσχημα. Και ανακάλυπτα ότι γνωριζόμασταν από πάντα.

Μετά από κάποια χρόνια κατόρθωσα να κάνω τη ζωή που ήθελα. Ήμασταν δύο, αχώριστοι, παρά τους ενάντιους ανέμους.

Στα δεκαέξι εγκατέλειψα την επαρχία μου για το Παρίσι. Πολλοί νέοι Γάλλοι προβαίνουν στην ίδια μετεγκατάσταση. Για μένα ήταν η πιο όμορφη περιπέτεια. Ερχόμουν να κατοικήσω σε μέρη που δεν υπήρχαν παρά μόνο στα μυθιστορήματα, ακολουθούσα τα ίδια μονοπάτια με τους ήρωες του Φλομπέρ, του Ουγκό. Με ωθούσε η αδηφάγα φιλοδοξία των νεαρών λύκων του Μπαλζάκ.

Αγάπησα αυτά τα χρόνια πάνω στον λόφο της Σεντ-Ζενεβιέβ.

Μέρα με τη μέρα, δε σταματούσα να μαθαίνω. Αλλά οφείλω να ομολογήσω ότι εκεί που στην Αμιέν ήμουν πάντα, χρόνο τον χρόνο, στην κορυφή της τάξης, εδώ δεν κατόρθωνα πλέον να διακριθώ. Ανακάλυπτα γύρω μου σπάνια ταλέντα, πραγματικές διάνοιες των μαθηματικών, παρόλο που εγώ ήμουν περισσότερο φιλόπονος. Οφείλω να ομολογήσω επίσης πως εκείνα τα πρώτα χρόνια στο Παρίσι ήταν εκείνα που διάλεξα να ζήσω και να αγαπήσω περισσότερο αντί να επιδοθώ στον φοιτητικό ανταγωνισμό.

Είχα μια εμμονή, μια σταθερή ιδέα: να ζήσω τη ζωή που είχα επιλέξει μ' εκείνη που αγαπούσα. Να κάνω τα πάντα για να το πετύχω.

Οι πόρτες της École Normale Supérieure έμεναν κλειστές

για μένα και έτσι μπήκα από πεποίθηση στο τμήμα φιλοσοφίας της Ναντέρ και, κάπως τυχαία, στις πολιτικές επιστήμες.

Εκείνα τα χρόνια ήταν ευτυχισμένα, εμπνυχωμένα αδιάκοπα από την ελεύθερη μάθηση, την εξερεύνηση, τις συναντήσεις. Αγάπησα αυτά τα μέρη όπως και εκείνους που τόσα με έμαθαν. Είχα την τύχη λοιπόν, χάρη στην εύνοια του ανθρώπου που υπήρξε ο καθηγητής μου στην ιστορία και ο υπομονετικός βιογράφος του, να συναντήσω τον φιλόσοφο Πολ Ρικέρ. Μια συνάντηση πραγματικά ευτυχής, αφού τότε ο φιλόσοφος αναζητούσε κάποιον να αρχειοθετήσει τα έγγραφά του.

Δε θα λησμονήσω ποτέ τις πρώτες ώρες που περάσαμε μαζί στο Μιρ Μπλαν στο Σατενέ-Μαλαμπρί. Εγώ τον άκουγα. Δεν ήμουν αμήχανος. Και δεν ήμουν αμήχανος, οφείλω να το ομολογήσω, εξαιτίας της ολοκληρωτικής άγνοιάς μου: ο Ρικέρ δε με εντυπωσίαζε επειδή δεν τον είχα διαβάσει. Η νύχτα έπεφτε κι εμείς δεν ανάβαμε το φως. Εξακολουθούσαμε να συζητάμε μέσα σε μια ατμόσφαιρα συνενοχής που είχε αρχίσει να εγκαθίσταται ήδη μεταξύ μας.

Από εκείνο το βράδυ ξεκίνησε μια μοναδική σχέση. Εγώ δούλευα, υπομνημάτιζα τα κείμενά του, συνόδευα τις αναγνώσεις του. Για περισσότερο από δύο χρόνια μάθαινα στο πλευρό του. Δεν είχα κανέναν τίτλο για να παίξω αυτό τον ρόλο. Η εμπιστοσύνη του με υποχρέωσε να μεγαλώσω. Χάρη σ' εκείνον διάβαζα και μάθαινα κάθε μέρα. Αντιλαμβανόταν ως δουλειά του τη συνεχή ανάγνωση των μεγάλων κειμένων, εκείνος που συγκρινόταν συχνά με έναν νάνο στον ώμο γιγάντων. Ο Ολιβιέ Μονζάν, ο Φρανσουά Ντος, η Κατρίν Γκολντενστάιν και η Τερέζ Ντιφλό ήταν οι φιλικές και άγρυπνες παρουσίες εκείνων των χρόνων που με μεταμόρφωσαν βαθιά.

Στο πλευρό του Ρικέρ, γνώρισα τον περασμένο αιώνα και

έμαθα να σκέφτομαι την Ιστορία. Με δίδαξε τη βαρύτητα με την οποία οφείλουμε να αντιμετωπίζουμε ορισμένα θέματα και ορισμένες τραγικές στιγμές. Με δίδαξε πώς να σκέφτομαι μέσω των κειμένων, αλλά μέσα στη ζωή. Μέσα από ένα αδιάκοπο πηγαινέλα από τη θεωρία στο πραγματικό. Ο Πολ Ρικέρ ζούσε μέσα στα κείμενα, αλλά με την επιθυμία να φωτίσει την πορεία του κόσμου, να κατασκευάσει ένα νόημα για την καθημερινότητα. Να μην υποκύπτει ποτέ στην ευκολία των αισθημάτων ή του τι λέγεται. Να μην κλείνεται ποτέ σε μια θεωρία που δεν αντιμετωπίζει τα πράγματα της ζωής. Σε αυτή την αδιάκοπη, αλλά γόνιμη έλλειψη ισορροπίας η σκέψη μπορεί να σχηματιστεί και ο πολιτικός μετασχηματισμός να λάβει χώρα.

Είμαστε ό,τι μαθαίνουμε να είμαστε στο πλάι των δασκάλων μας. Αυτή η διανοητική συντροφικότητα με μεταμόρφωσε. Αυτό ήταν ο Ρικέρ. Μια κριτική απαίτηση, μια εμμονή του πραγματικού και η εμπιστοσύνη στον άλλον. Υπήρξα τυχερός και το ξέρω.

Κατά τη διάρκεια των χρόνων αυτών σφυρηλάτησα την πεποίθηση ότι εκείνο που με εμψύχωνε δεν ήταν μόνο η μάθηση, η επιθυμία να διαβάξω ή να κατανοώ. Αλλά όντως να δρω και να αποπειρώμαι να αλλάξω με συγκεκριμένο τρόπο τα πράγματα. Κατευθύνθηκα λοιπόν προς το Δίκαιο και την Οικονομία. Τότε διάλεξα τη δημόσια δράση. Με μερικούς φίλους, ακριβούς, που και σήμερα ακόμα με καθοδηγούν, ετοιμάστηκα για τις εξετάσεις της Εθνικής Σχολής Διοίκησης (École Nationale d'Administration – ENA).

Προσαρμόστηκα στη σχολή και σύντομα με έστειλαν για έναν χρόνο για πρακτική άσκηση στη διοίκηση. Εκεί, κατά τη διάρκεια της πρακτικής, κατακτιέται η πρώτη εμπειρία και οι αξιωματούχοι αρχίζουν να μορφοποιούνται.

Αγάπησα εκείνη τη χρονιά της πρακτικής και της μα-

θητείας. Ποτέ δε συνηγόρησα υπέρ της κατάργησης της ΕΝΑ. Εκείνο που βαραίνει στο σύστημά μας είναι περισσότερο η καριέρα των υψηλών αξιωματούχων, που είναι υπερβολικά προστατευμένοι, ενώ όλος ο υπόλοιπος κόσμος ζει μες στην αλλαγή.

Ξεκίνησα λοιπόν να υπηρετώ το Κράτος στην πρεσβεία της Γαλλίας στη Νιγηρία. Έξι μήνες, κατά τη διάρκεια των οποίων είχα την τύχη να εργαστώ πλάι στον Ζαν-Μαρκ Σιμόν, έναν αξιοπρόσεκτο πρέσβη. Στη συνέχεια διορίστηκα στη νομαρχία του Ουάζ. Αυτή ήταν μια διαφορετική πτυχή του Κράτους που μου δόθηκε η ευκαιρία να ανακαλύψω. Το Κράτος επί του γαλλικού εδάφους, οι τοπικοί αιρετοί άρχοντες, η δημόσια δράση. Έζησα με μεγάλο ενθουσιασμό όλους αυτούς τους μήνες και σφυρηλάτησα σταθερές φιλίες που κρατάνε ακόμα, με πρώτη και καλύτερη αυτή με τον Μισέλ Ζο.

Τότε συνάντησα και τον Ανρί Ερμάντ, που με επηρέασε πολύ, και ο οποίος μας άφησε πρόσφατα. Εξαρχής η σχέση μας στηρίχτηκε αφενός στη φιλική διασύνδεση και αφετέρου στο κοινό πάθος για την πολιτική στράτευση. Αυτός ο εξαιρετικός άνδρας ήταν όχι μόνο ένας επιτυχημένος επιχειρηματίας, αλλά και ένας συνοδοιπόρος του γαλλικού προοδευτισμού για δεκαετίες. Αυτός με γνώρισε στον Μισέλ Ροκάρ.

Έφυγαν και οι δύο με λίγους μήνες διαφορά μεταξύ τους μέσα στο 2016. Κατά τη διάρκεια αυτών των δεκαπέντε χρόνων δε σταμάτησα να βλέπω ούτε τον έναν ούτε τον άλλον. Για εμπιστευτικές στιγμές. Για προσωπικές και πολιτικές συζητήσεις. Παράλληλα με την ηλικία, την εμπειρία και τα αξιώματα, ο Μισέλ Ροκάρ και εγώ ήμασταν πολύ διαφορετικοί. Επιπλέον, διέθετε, σε μεγαλύτερο βαθμό από μένα, μια κουλτούρα του κόμματος, μια επιθυμία να αλλάξει αυτό το τελευταίο

με κάθε τρόπο. Οι πνευματικές απαιτήσεις του, η αποφασιστικότητα και η φιλία του με σημάδεψαν βαθιά. Είναι εκείνος που πρώτος με έκανε να εμπεδώσω τη μέριμνα για τον κόσμο: είτε επρόκειτο για μεγάλα διεθνή θέματα στο ιστορικό τους βάθος, είτε επρόκειτο για την κλιματική αλλαγή, που υπήρξε γι' αυτόν ένας διαρκής αγώνας επί τριάντα χρόνια, μέχρι την υπεράσπιση των πόλων.

Η περίοδος που σπούδαζα στην ΕΝΑ στάθηκε για μένα μια απροσδόκητη περίοδος. Δεν είχα πραγματικά ούτε την κλίση ούτε την αίσθηση. Η είσοδός μου λοιπόν στην ΕΝΑ ήταν μια ευχάριστη έκπληξη που μου επέτρεψε να διαλέξω. Η μελέτη των οικονομικών ήταν η ανακάλυψη μιας καινούργιας ηπείρου. Μιας ηπείρου διοικητικής, οπωσδήποτε, αλλά που για μένα είχε τη γοητεία του καινούργιου. Κατά τη διάρκεια τεσσερισημίμις χρόνων έμαθα την αυστηρότητα της επαλήθευσης, τον πλούτο των μετατοπίσεων στο πεδίο. Την εμπιστευτικότητα της πολιτικής δράσης, τη συντροφικότητα μιας δουλειάς που οδηγεί στον κόσμο.

Μπόρεσα να «οργώσω» τη χώρα και να περάσω εβδομάδες ολόκληρες στο Τρουά, στην Τουλούζ, στο Νανσί, στο Σεν-Λοράν-ντι-Μαρονί και στη Ρεν. Στιγμές συντροφικότητας που μαθαίνει κανείς να αναλύει, να ξεφλουδίζει τους πολλούς μηχανισμούς που συνιστούν τη ζωή του Κράτους και των αξιωματούχων του.

Εκείνη την εποχή έγινα αναπληρωτής γενικός εισηγητής στην Επιτροπή για την απελευθέρωση της γαλλικής ανάπτυξης, στην οποία προηδρυνε ο Ζακ Αταλί. Για έξι μήνες, είχα την τύχη να μπορέσω να δουλέψω στο πλευρό του σε μια επιτρο-

πή σαράντα μελών. Με κάποιους από αυτούς τους ανθρώπους γίναμε φίλοι στη συνέχεια. Αυτή η επιτροπή στάθηκε για μένα η ευκαιρία να γνωρίσω γυναίκες και άνδρες με ασυνήθιστα ταλέντα, τους διανοούμενους, τους αξιωματούχους και τους επιχειρηματίες που απαρτίζουν τη Γαλλία, να μάθω από εκείνους, αλλά και να ανοιχτώ σε ποικίλα θέματα τα οποία και δεν εγκατέλειψα ποτέ έκτοτε.

Μετά από αυτά τα χρόνια, αποφάσισα να εγκαταλείψω την «Υπηρεσία», όπως την αποκαλούν, και να εισέλθω στον ιδιωτικό τομέα και στον τομέα των επιχειρήσεων.

Ήθελα να μάθω τη «γραμματική» του, να έρθω αντιμέτωπος με τα διεθνή διακυβεύματα, γνωρίζοντας παρ' όλα αυτά πως μια μέρα θα επέστρεφα στα δημόσια πράγματα. Κατά τη διάρκεια όλων αυτών των χρόνων δεν έπαψα να ενδιαφέρομαι για την πολιτική. Στην επιθεώρηση *Esprit* συναναστροφόμενοι για ένα διάστημα τους κοντινούς ανθρώπους του Ζαν-Πιερ-Σεβενεμάν και έπειτα, με τρόπο σίγουρα εφήμερο, βρέθηκα σε ένα Σοσιαλιστικό Κόμμα όπου δεν αισθανόμουν πλέον οικεία. Περιπατώντας στην περιοχή του Πα-ντε-Καλέ, όπου, με τον καιρό, δημιουργήσαμε τους δεσμούς μας.

Αφού εγκατέλειψα τον δημόσιο τομέα, εργάστηκα για τον τραπεζικό οίκο Ρότσιλντ. Όλα αυτά ήταν πρωτόγνωρα για μένα. Για αρκετούς μήνες ανακάλυπτα τις μεθόδους, την τεχνική, κοντά σε ανθρώπους πιο νέους και πιο έμπειρους από εμένα. Έπειτα, καθοδηγούμενος από έμπειρους τραπεζίτες, έμαθα αυτό το παράξενο επάγγελμα, που συνίσταται στο να μπορείς να κατανοείς έναν οικονομικό τομέα και τα βιομηχανικά διακυβεύματά του, να μπορείς να πείσεις έναν διευθυντή για τις στρατηγικές επιλογές του, έπειτα να τον στηρίξεις στην επιτέλεσή τους μέσα από μια αλυσίδα τεχνικών.

Κατά τη διάρκεια αρκετών χρόνων, ανακάλυπτα το εμπόριο, την υπολογίσιμη δύναμή του αλλά κυρίως έμαθα πολλά για τον κόσμο.

Δε συμμερίζομαι ούτε τον ενθουσιασμό εκείνων που εκθειάζουν αυτή τη ζωή σαν τον μη περατό ορίζοντα της εποχής μας, ούτε και την κριτική πικρία εκείνων που βλέπουν σε αυτή τη λέπρα του χρήματος και την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Τόσο η μια όσο και η άλλη άποψη μου φαίνονται σημαδεμένες από έναν παρωχημένο νεανικό ρομαντισμό.

Πέρασα πολύ καιρό με εξαιρετικούς συναδέλφους. Ο Νταβίντ ντε Ροτσιλντ ήξερε πράγματι, με εξυπνάδα και κομπόητες, να συγκεντρώνει γύρω του ταλέντα και προσωπικότητες που φυσιολογικά δε θα μπορούσαν να εργάζονται μαζί. Διότι αυτό το επάγγελμα δεν έχει τόσο να κάνει με το να διαχειρίζεσαι το χρήμα. Δεν έχει να κάνει με δανεισμούς και κερδοσκοπία. Πρόκειται για ένα επάγγελμα συμβουλευτικό, όπου αυτό που έχει αξία είναι οι άνθρωποι.

Αυτά τα τέσσερα χρόνια που πέρασα στην τράπεζα δε μετανιώνω για τίποτα. Πολλοί μου έχουν προσάψει αυτή την επαγγελματική ενασχόληση, αφού αυτοί που δε γνωρίζουν αυτό το σύμπαν φαντάζονται πως το γνωρίζουν, αλλά δε γνωρίζουν παρά μόνο τα φαινόμενα. Εγώ απ' τη μεριά μου έμαθα ένα επάγγελμα: όλοι οι πολιτικοί ιθύνοντες θα έπρεπε να έχουν ένα επάγγελμα. Ανακάλυψα πολλούς τομείς και πολυάριθμες χώρες, κάτι που μου χρησίμευσε έκτοτε. Συναναστράφηκα με ανθρώπους που παίρνουν τις αποφάσεις, γεγονός που είναι πάντοτε πολύ παιδαγωγικό. Και βέβαια, χάρη σε αυτό το επάγγελμα, κατόρθωσα να κερδίζω τη ζωή μου, χωρίς ωστόσο να κάνω περιουσία που θα μου επέτρεπε να μην εργάζομαι.

Το 2012 αποφάσισα από πεποίθηση να εγκαταλείψω την τράπεζα ώστε να επιστρέψω στην υπηρεσία του Κράτους.

Είχα αποφασίσει εδώ και δύο χρόνια να στρατευτώ ώστε να προετοιμάσω το πρόγραμμα και τις ιδέες της μεταρρυθμιστικής Αριστεράς στο οικονομικό πεδίο, κάτι που μου είχε ζητήσει ο Φρανσουά Ολάντ. Μετά την εκλογή του, όταν ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μου έκανε την πρόταση, κατέληξα στα Ηλύσια. Υπηρέτησα λοιπόν για δύο χρόνια στο πλάι του Φρανσουά Ολάντ ως αναπληρωτής Γενικός Γραμματέας, ασχολούμενος με θέματα της Ευρωζώνης και της οικονομίας.

Γι' αυτά τα χρόνια, διότι αυτή είναι η άποψη που έχω για το τι σημαίνει να υπηρετώ το Κράτος, δεν έχω να διηγηθώ σπουδαία πράγματα. Οι συμβουλές ανήκουν σε αυτούς στους οποίους τις δίνουμε. Εγώ από τη μεριά μου έδωσα, ελπίζω, καλές συμβουλές, ανεξαρτήτως του αν ακολουθήθηκαν ή όχι. Δίχως αμφιβολία, έδωσα και ορισμένες κακές συμβουλές. Αναλαμβάνω την ευθύνη των πάντων. Και δεν ήταν όλα καλώς καμωμένα. Ζήτησα να απαλλαγώ από τα καθήκοντά μου δυο χρόνια αργότερα. Εγκατέλειψα τα Ηλύσια τον Ιούλιο του 2014.

Δεν επιδίωξα να βρω μια θέση στον χώρο της πολιτικής, μια θέση ευθύνης σε μια μεγάλη επιχείρηση ή στη διοίκηση, όπως συνηθίζεται. Προτίμησα, όπως λένε, να ιδιωτεύσω, να ασχοληθώ με τις επιχειρήσεις ή τη διδασκαλία. Δε σκόπευα να επανέλθω στην πολιτική. Όλο ζήλο, μια επιτροπή «δεοντολογίας» όπως την αποκαλούν, μου είχε άλλωστε επί της ουσίας απαγορεύσει να ξαναδώ τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Αυτές οι υπερβολές προκαλούν θυμηδία με την εντυπωσιακή έλλειψη πραγματισμού που επιδεικνύουν. Μου ήταν αδιάφορες. Προχωρούσα σε έναν άλλο δρόμο. Και έπειτα με κάλεσε ο Πρόεδρος να αναλάβω το υπουργείο Οικονομίας, Βιομηχανίας και Ψηφιακών Μέσων.

Τα υπόλοιπα ανήκουν έκτοτε στη δημόσια σφαίρα. Προσπάθησα να δράσω και με συγκράτησαν. Πέρασα εκατοντάδες ώρες στο Κοινοβούλιο ώστε να οδηγήσω προς ψήφιση

έναν νόμο που θεωρώ χρήσιμο. Έναν νόμο που αίρει τα εμπόδια, ανοίγει διόδους, υποστηρίζει τη δραστηριότητα, αποκαθιστά την αγοραστική δύναμη, δημιουργεί θέσεις εργασίας.

Θέλησα να σχεδιάσω μια βιομηχανική πολιτική φιλόδοξη, που να στηρίζεται στην καινοτομία και στις επενδύσεις. Μετά τα χρόνια της εξασθένησης, προτεραιότητά μας είναι να υπερασπιστούμε τη βιομηχανία μας με πάθος και ενεργητικότητα, επιτρέποντας θεαματικές αναμορφώσεις όπως το PSA* ή το Ναυπηγείο του Ατλαντικού. Επιθυμία μου ήταν να διεξαγάγω μια πολιτική «διαηγούς βολонταρισμού» δίνοντας με επιμονή τις χρήσιμες εκείνες μάχες για τη βιομηχανία μας και την οικονομική μας εθνική κυριαρχία, είτε επρόκειτο για δύσκολες ανασυγκροτήσεις όπως στον πυρηνικό ή στον πετρελαϊκό τομέα, είτε για την υπεράσπιση του γαλλικού χάλυβα. Δεν έπαιξα ποτέ ωστόσο με τα όρια του κρατικού παρεμβατισμού ακόμα και ενώπιον απελπισμένων καταστάσεων. Και είχα βέβαια και αποτυχίες, τις οποίες και αναγνωρίζω με θλίψη. Με την υποστήριξη των επενδύσεων, την κινητοποίηση των βιομηχανιών μας γύρω από συγκεκριμένες λύσεις και την ανάπτυξη της γαλλικής τεχνολογίας («French tech»), θέλησα να προετοιμάσω τη βιομηχανία του αύριο. Διότι ένας καινούργιος άνεμος φυσάει επίσης και σε αυτό τον τομέα στη χώρα μας.

Έπειτα ήρθε η εποχή των εμποδίων και των διαφωνιών.

Μετά τις επιθέσεις του φθινοπώρου του 2015, η εγκατάλειψη μιας αναγκαίας στρατηγικής για την αξιοποίηση των καινούργιων οικονομικών δυνατοτήτων στη χώρα μας, η απουσία πραγματικής μεταρρυθμιστικής επιθυμίας και μιας με-

* Όμιλος εταιρειών που περιλαμβάνει και πολλές αυτοκινητοβιομηχανίες όπως η Peugeot, η Citroën κ.λπ.

γαλύτερης ευρωπαϊκής φιλοδοξίας, όπως και η επιλογή μιας άγονης διαμάχης γύρω από την αλλοίωση της εθνικότητας, διαμάχης που δίχαζε τη χώρα δίχως να δίνει απάντηση σε όσα συνέβαιναν, όλα αυτά μου φάνηκαν λανθασμένα, ακόμα και πραγματικά πολιτικά σφάλματα. Και ενώ η κρίση και η κοινωνική απόγνωση εξέτρεφε τον εξτρεμισμό και τη βία, τη στιγμή που οι γείτονές μας κατόρθωναν να βρουν λύσεις για να μειώσουν μακροπρόθεσμα την ανεργία, το πραγματικό «κράτος εκτάκτου ανάγκης» που έπρεπε να κηρυχτεί ήταν, στα δικά μου μάτια, οικονομικό και κοινωνικό.

Δεν έκρυψα τις διαφωνίες μου αυτές. Όσο για τη δραστηριότητά μου ως υπουργού, παρεμποδίστηκε από συσσώρευση εσφαλμένων αναλύσεων, τεχνική ανικανότητα και προσωπικές πίσω σκέψεις. Έτσι, αποφάσισα να πάρω μια πολιτική πρωτοβουλία και να ξεκινήσω το κίνημα *En Marche!* στις 6 Απριλίου στην Αμιέν, τη γενέθλια πόλη μου. Όποια κι αν ήταν πάντως τα εμπόδια που συνάντησα στη δράση μου, αυτή η πρωτοβουλία ποτέ δε συστάθηκε «ενάντια» αλλά «υπέρ». «Το ενάντια δεν υπάρχει» έλεγε δικαίως ο Μαλρό. Είμαι άνδρας του «υπέρ». Υπέρ του να δοκιμάσω να ξεπεράσω τους πολιτικούς διαχωρισμούς των οποίων τον αρνητικό αντίκτυπο υπολόγισα, υπέρ του να δοκιμάσω να πάω πιο μακριά στην αναγκαία επανίδρυση της χώρας. Υπέρ του να οικοδομήσω ένα σχέδιο, να ανανεώσω το νήμα της Ιστορίας μας και τη δυναμική της προόδου, υπέρ του να ζήσουν τα παιδιά μας καλύτερα από τους γονείς μας. Υπέρ του να αδράξω την επιθυμία της συμμετοχής που αρδεύει τη γαλλική κοινωνία, να κατορθώσω να αναδείξω νέα πρόσωπα, νέα ταλέντα.

Κατά τη διάρκεια των μηνών που ακολούθησαν, μια βεβαιότητα επιβλήθηκε από τα ίδια τα πράγματα: όφειλα να εγκαταλείψω την Κυβέρνηση. Ήταν η ίδια η συνέπεια που υπαγόρευσε αυτή την απόφαση, αυτό το οποίο όφειλα στη

δική μου αντίληψη των πραγμάτων, σε εκείνες και σε εκείνους που με ακολουθούσαν, στην ιδέα που εγώ ο ίδιος είχα για τη χώρα μας.

Μόνο έναν λόγο θα τολμήσω να πω, και τίποτα παραπάνω, γι' αυτούς που με χαρακτήρισαν προδότη. Εκείνοι οι οποίοι διατυπώνουν αυτούς τους χαρακτηρισμούς μου φαίνεται ότι αποκαλύπτουν την ηθική κρίση της σύγχρονης πολιτικής. Διότι όταν ισχυρίζονται ότι όφειλα να υπακούω στον Πρόεδρο σαν μηχανή, να απαρνηθώ τις ιδέες μου, να προσδέσω στο πεπρωμένο του την πραγματοποίηση όλων όσα θεωρώ σωστά, απλώς επειδή με είχε αναγορεύσει υπουργό, τι λένε στην πραγματικότητα; Το ότι η ιδέα του δημόσιου καλού πρέπει να θυσιαστεί στην ιδέα της υπηρεσίας μου. Με εξέπληττε να διαπιστώνω με τι αθωότητα εκείνοι που ήθελαν να με συντρίψουν ομολογούσαν ότι για τους ίδιους η πολιτική υπάκουε κατά βάθος στον νόμο του περιβάλλοντος: στην υποταγή, χάριν της ελπίδας μιας προσωπικής ανταμοιβής. Πιστεύω ότι όταν οι Γάλλοι αποστρέφονται την πολιτική ή όταν στρέφονται στα άκρα, είναι ακριβώς εξαιτίας μιας ενστικτώδους αποστροφής αυτών ακριβώς των συνηθειών.

Αποδίδω σε περισπασμούς τα όσα έχει πει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας για το χρέος που έχω απέναντί του. Γνωρίζω πως είναι υπερβολικά προσδεδεμένος στην αξιοπρέπεια των δημόσιων αξιωμάτων και στις ιδρυτικές αξίες της δημοκρατικής πολιτικής ζωής για να ασπαστεί, έστω και για μια στιγμή, αυτή την τόσο βλαβερή αντίληψη των ανάξιων λόγου δοσοληψιών μεταξύ αμοιβαία υπόχρεων πολιτικών. Είναι κι αυτός ένας λόγος που, χωρίς στιγμή να χάσω τον σεβασμό μου προς το πρόσωπό του, τον αποχαιρέτησα με θλίψη. Μου είχε δώσει τη δυνατότητα να υπηρετήσω τη χώρα μου, πρώτα στο πλάι του, έπειτα ως μέλος της Κυβέρνησης.

Στη χώρα μου όμως και μόνο σε αυτήν οφείλω την πίστη

μου και την υπακοή μου, όχι σε ένα κόμμα, σε ένα αξίωμα ή σε ένα πρόσωπο. Δε δέχτηκα τα αξιώματα που μου προσφέρθηκαν παρά μόνο επειδή μου επέτρεπαν να υπηρετήσω την πατρίδα μου. Το είπα από την πρώτη μέρα και δεν άλλαξα γνώμη από τότε. Όταν τα εμπόδια που βρέθηκαν στον δρόμο μου, η απουσία ανανέωσης ιδεών και ανθρώπων, η φρικτή έλλειψη φαντασίας, ο γενικός λήθαργος, μου κατέστησαν φανερό ότι καμιά χρήσιμη δράση δεν ήταν πια δυνατή, αποδέχτηκα τις συνέπειες και παραιτήθηκα. Η αντίληψη που έχω για τη δημόσια δράση δεν είναι ούτε εκείνη της διαχείρισης μιας καριέρας ούτε του εισιτηρίου για την ουρά αναμονής. Είναι εκείνη της μοιρασμένης συστράτευσης, με γνώμονα την προσφορά. Τίποτε άλλο δε μετράει στα μάτια μου και σίγουρα όχι οι κριτικές, οι συκοφαντίες όλων εκείνων που η πίστη τους πηγαίνει όχι στη χώρα τους αλλά σε ένα σύστημα του οποίου έχουν στην εντέλεια αντιληφθεί όσα πλεονεκτήματα και αντιμίσθια μπορεί να τους εξασφαλίσει. Σε αυτό ακριβώς το σημείο βρισκόμαστε.

Κατά τη διάρκεια όλων αυτών των χρόνων, η Μπριζίτ μοιράστηκε τη ζωή μου. Παντρευτήκαμε το 2007. Αυτή ήταν και η επίσημη καθαγίαση μιας αγάπης αρχικά παράνομης, συχνά κρυφής, μιας αγάπης που δε γινόταν κατανοητή από πολλούς ανθρώπους πριν να τους επιβληθεί.

Ήμουν, το δίχως άλλο, ισχυρογνώμων. Για να παλέψω ενάντια στις αντιξοότητες που έτειναν επίμονα να μας απομακρύνουν τον έναν απ' τον άλλον. Για να αντιταχθώ στην τάξη των πραγμάτων που από το πρώτο δευτερόλεπτο μας καταδίκάζαν. Αλλά οφείλω να ομολογήσω πως ήταν εκείνη που επέδειξε πραγματικό κουράγιο. Εκείνη επέδειξε μια γενναιόδωρη και υπομονετική αποφασιστικότητα.

Είχε τότε τρία παιδιά και έναν σύζυγο. Από τη μεριά μου, ήμουν μαθητής και τίποτε άλλο. Δε με αγάπησε για ό,τι είχα. Για μια κατάσταση. Για την άνεση ή την ασφάλεια που θα της παρείχα. Εγκατέλειψε τα πάντα για μένα. Αλλά το έκανε με αδιάκοπη μέριμνα για τα παιδιά της. Χωρίς να επιβάλει ποτέ τίποτα, αλλά δίνοντάς τους να καταλάβουν, με γλυκύτητα, ότι το ασύλληπτο μπορούσε να επιβληθεί.

Ήταν πολύ αργότερα που κατανόησα ότι η επιθυμία της να ενώσει τις ζωές μας ήταν η προϋπόθεση της ευτυχίας μας. Χάρη σ' εκείνην, τα παιδιά της, πιστεύω, σιγά σιγά κατάλαβαν και αποδέχτηκαν. Φτιάξαμε, τουλάχιστον ελπίζω, μια άλλη οικογένεια. Λίγο απομονωμένη, σίγουρα διαφορετική. Αλλά η δύναμη που μας ενώνει είναι ακόμα πιο ανίκητη.

Πάντοτε θαύμαζα σ' εκείνη την αφοσίωση και το θάρρος.

Κατ' αρχάς, ως καθηγήτρια γαλλικών και λατινικών, δε σταμάτησε ποτέ να εξασκεί, με ευπρόσδεκτη απαιτητικότητα, αυτό το επάγγελμα που ανακάλυψε στα τριάντα της και το οποίο αγαπάει υπέρμετρα. Την έχω δει να περνάει άπειρες ώρες με εφήβους που αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Διότι διαθέτει εκείνη την ανήσυχη ευαισθησία που της επιτρέπει να καταλαβαίνει τις πληγές τους. Διότι πίσω από το αποφασιστικό σφρίγος υπάρχει μια ευαίσθητη ήπειρος στην οποία μόνο οι εύθραυστοι έχουν πρόσβαση, καθώς εκεί μπορούν να ξαναβρούν τους εαυτούς τους.

Ως μητέρα, στη συνέχεια, επιδείκνυε την ίδια τρυφερή αποφασιστικότητα. Συντρόφευσε καθένα από τα παιδιά της στις ζωές τους και στις σπουδές τους. Πάντοτε παρούσα αλλά με μια ξεκάθαρη άποψη για το τι περίμενε από αυτά. Δεν υπάρχει μέρα που ο Σεμπασιάν, η Λορένς και η Τιφέν δε θα την πάρουν τηλέφωνο, δε θα τη δουν, δε θα τη συμβουλευτούν. Είναι η πυξίδα τους.

Σταδιακά, η ζωή μου γέμισε από αυτά τα τρία παιδιά, τους

συντρόφους τους, την Κριστέλ, τον Γκιγιόμ και τον Αντουάν και τα εφτά εγγόνια μας: την Εμά, τον Τομά, την Καμίλ, τον Πολ, την Ελίζ, την Αλίζ και την Ορέλ. Είναι γι' αυτά που αγωνιζόμαστε. Δεν τους αφιερώνω όσο χρόνο θα ήθελα και αυτά τα χρόνια είναι, στα μάτια τους, κλεμμένα χρόνια. Είναι και γι' αυτό που δε μου επιτρέπεται να τα χαραμίσω. Η οικογένειά μας είναι το στήριγμα της ζωής μου, ο βράχος μου. Η ιστορία μας μας ενστάλαξε μια επίμονη επιθυμία να μην παρωθήσουμε τίποτα από όσα πιστεύουμε –εφόσον πιστεύουμε σε αυτά με δύναμη και ειλικρίνεια– στον κομπορρισμό.

Ο Εμανουέλ Μακρόν, ως υποψήφιος ακόμη
Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας, αφηγείται
για πρώτη φορά την προσωπική του ιστορία, τις
εμπνεύσεις του, το όραμά του για τη Γαλλία και
το μέλλον της σ' έναν νέο κόσμο που βιώνει έναν
μεγάλο μετασχηματισμό, σαν αυτόν που βίωσε
η ανθρωπότητα τα χρόνια της Αναγέννησης
και της εφεύρεσης της τυπογραφίας.
Ένα βιβλίο δυνατό, μοναδικό, που θέτει
τα θεμέλια μιας νέας κοινωνίας.

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 20329

Γ Ι Α Α Ν Α Γ Ν Ω Σ Τ Ε Σ Μ Ε Α Π Α Ι Τ Η Σ Ε Ι Σ